

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330.341

Зінченко Ю., студентка 4 курсу
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація: теоретичні аспекти визначення поняття «ефективність».

Надаються різні трактовки даної категорії.

Abstract: Theoretical aspects of the definition of "efficiency". Different interpretations of this category are given.

Ключові слова: ефективність, X-ефективність, результативність.

Key words: efficiency, X-efficiency, effectiveness.

В сьогоденних умовах ефективність діяльності підприємства є запорукою його стратегічного виживання в ринковій економіці. Тому нами було вирішено розпочати розгляд проблеми ефективності використання земель сільськогосподарського виробництва саме з питання поняття категорії «економічна ефективність».

Поняття «ефекту» та «ефективності» є центральним елементом економічної науки. При визначенні суті ефективності виробництва є необхідним розрізнити терміни «ефект» і «ефективність». Ефект (від лат. effectus – результат, дія) у буквальному розумінні означає результат будь-якого процесу. Тому дуже часто категорію «ефективність» трактують як «результативність». Автори, як правило, підкреслюється, що ефективність – це узагальнююча економічна категорія, якісна характеристика якої відображена у високій результативності використання живої й уречевленої праці. Під ефективністю виробництва, при цьому розуміють результат, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витраченими на його досягнення ресурсами. В якості ресурсів можуть виступати як поточні витрати, так і залучені активи та капітал.

На думку відомих авторів підручника «Економікс» К. Макконелла та С. Брю економічна ефективність охоплює співвідношення "витрати – випуск", характеризуючи зв'язок між кількістю обмежених ресурсів

виробництва та отриманим у процесі нього кількісно вимірюваним результатом – продуктом [1, с. 45].

Загально відома «формула економічної ефективності», згідно з якою «чисельником» є результат (ефект) виробництва, а «знаменником» – ресурси (витрати) для його одержання. При цьому відсутня єдність серед економістів відносно того, що прийняти за «чисельник», тобто який саме показник може найкращим чином характеризувати цю ефективність.

Розгляд поняття "ефективність" в значенні результативності є характерним для більшості зарубіжних вчених, проте частина авторів розглядає ефективність як внутрішній параметр функціонування підприємства, а частина як зовнішнє поняття, прив'язане до ринку ресурсів, товарів і т. ін. Так, колектив зарубіжних авторів М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що ефективність характеризується співвідношенням між обсягом виробництва продукції і необхідними для її виготовлення ресурсами, тобто визначається як внутрішній параметр функціонування підприємства, віддзеркалюючи ефективність використання ресурсів [2]. Американський економіст Х. Лібенштайн ввів Х-ефективність в економіці – концепція ефективності функціонування підприємства. Функціонування підприємства вважають Х-ефективним, якщо воно виробляє (реалізує) за наявних ресурсів і найкращою з доступних технологій максимально можливий об'єм продукції [3].

Подальший розвиток підходу до розгляду ефективності з точки зору досягнення мети отримав в ряді робіт зарубіжних авторів. Так, Д. Хан розглядає «ефективність» як вміння правильно робити намічене [4], П. Друкер вважає, що результативність є наслідком певних процесів, виконання функцій, завдань, досягнення цілей, а ефективність – наслідком правильності таких дій проте як перше поняття, так і друге є однаково важливими [5]. Е. Долан визначає «ефективність» як вибір вірних цілей, на яких фокусується вся енергія підприємства [6]. Також з позиції досягнення мети «ефективність» розглядає Ю.П. Сурмін, який визначає ефективність як показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей [7].

Важлива роль у вивченні питання ефективності належить В. Паретто [8]. Згідно із запропонованою ним теорією граничної межі виробничих можливостей сільськогосподарське підприємство буде

ефективне за таких умов: по-перше, виробництво будь-якої продукції не може зростати без збільшення одного чи кількох факторів виробництва або зменшення виробництва інших продуктів; по-друге, жоден із факторів виробництва не може зменшитися без зменшення обсягу виробництва одного або кількох продуктів, або збільшення інших факторів.

С. Мочерний [9, с. 507] визначає ефективність як здатність приносити ефект, характеристику результативності процесу або проекту. Для оцінювання ефективності розраховують співвідношення результату до витрат, які було здійснено для отримання результату. Для визначення поняття ефективність, важливим є твердження про те, що ефективність виступає в якості категорії, яка характеризує причино-наслідкові зв'язки у системі, а тому може виступати в якості параметру, що описує здатність системи приносити очікуваний результат. В цьому разі результат ототожнюється з ефектом, а витрати характеризують «ціну» результату [10]. Такого визначення ефективності дотримується А. Шеремет [11], визначаючи ефективність економічних процесів через порівняння результатів та витрат. Однак, це є тільки одним із способів розрахунку ефективності, який не враховує її економічної сутності. І. Бланк представляє ефективність як співвідношення показників результату (ефекту) і витрат (суми ресурсів, які використані для його досягнення).

Якщо звернутись до більш детального розгляду самої категорії «ефективність», то в першу чергу необхідно послатись на думку академіка НААН В.Г. Андрійчука В підручнику «Економіка підприємств агропромислового комплексу» він додає наступне її визначення: «...результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили. [12, с.440]. При цьому підкреслюється багатогранність вияву даної категорії, що пов'язано з існуванням багатьох видів ефекту та різноманітністю витрат (ресурсів), що їх спричинили. Далі автор наводить визначення саме економічної ефективності як зіставлення ефекту, отриманого саме від економічної діяльності з витраченими на його одержання економічними ресурсами, що є обмеженими і вимагають постійного відновлення.

Також Андрійчук В. Г. пропонує виділяти наступні види ефективності:

- технологічна;
- економічна;
- соціальна;
- екологічна [Там само, с.441].

Технологічна ефективність при цьому трактується як є результатом взаємодії факторів виробництва з живими організмами, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Кількісно вона виражається через урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин.

Література

1. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / Макконнелл К.Р., Брю С.Л. / пер. с англ. 11-го изд. – К.: Хагар – Демос, 1993. – 785 с.
2. Мескон М.Х. Основы менеджменту : пер. з англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Изд-во "Дело, 1998. – 704 с.
3. Leibenstein, H. Allocative Efficiency and X-Efficiency // The American Economic Review, 56 (1966). – PP. 392-415
4. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан; пер. с нем. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 800 с.
5. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер : пер. с англ. М. Котельнико- вой. – М. : Изд-во "Астрель", 2004. – 284 с.
6. Долан Дж. Экономикс : англо-русский словарь-справочник ; пер. с англ. / Э. Дж. Долан, Б. И. Доминенко. – М. : Лазурь, 2004. – 544 с.
7. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ / Ю.П. Сурмин – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
8. Эффективность по Парето [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Эффективность_по_Парето.
9. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1. / за ред. С. В. Мочерного. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – 864 с.
10. Мочерний С. Основы економічних знань / С. Мочерний. – К. : Академія, 2000. –214 с.

11. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М. : ИНФРАМ, 2006. – 415 с.

12. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. / В.Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.